

Kallion rakuuna Michel Bergman sai rusthollilta oman torpan

Kallion rusthollin pitkäaikainen rakuuna Michel (Mikko) Bergman sai oman torpan 1783. Sopimuksessa luetellaan yksityiskohtaisesti torpalle kuuluvat lukuisat niityt ja peltotilkut, joista useimmat löytyvät isojaon kartalta. Monet näistä paikannimistä ovat säilyneet myös tähän päivään asti. Tyypillistä tuon ajan Kallion kylälle oli, että kovin hajallaan olivat torpankin tilukset pitkin maita ja mantoja; kaukaisin niittypahanen Torronsuon saarella.

Taustaa

Kallion rusthollilla oli 1700-luvulla yhteensä viisi rakuunaa. Heistä kirjoittamani katsaus on julkaistu Callion Kaiku -sukulehdessä No. 11, 2022. Määräysten mukaan rusthollin piti antaa rakuunoille torppa asuttavaksi ja viljeltäväksi. Näistä Kallion sotilastorpista ei ole aiemmin löytynyt tietoja. Vuoden 1796 käräjäpöytäkirjoista löytyy kuitenkin sopimus, jossa mainitaan rusthollin vanha rakuunatorppa. Tämä sopimus koski rusthollari Jaakko Sakarinpoika Buchtin pitkäaikaiselle rakuunalleen Michel Michelsson (Mikko Mikonpoika) Bergmannille antamaa oikeutta oman torpan perustamiseen.

Mikko Mikonpojan isä Mikko Tropp oli hänkin rakuuna Torron Mänkin rusthollissa. Poika Mikko värväytyi 1758 18-vuotiaana samaisen rusthollin rakuunan varamieheksi. Kun Pommerin sotaretkellä 1762 oli Kallion rusthollin rakuuna Simon Stiernbeck kuollut sairauteen, otettiin varamies Mikko Mikonpoika hänen tilalleen 1763. Tässä yhteydessä hänelle annettiin Kallioon viittaava sotilasnimi Bergman. Mikko palveli Kallion rakuunana uskollisesti yli 30 vuotta, aina vuoteen 1795 asti. Hän osallistui myös Kustaa III:n sotaan 1788–1790 ja ylennettiin ansioistaan ensin varakorporaaliksi (second corporal) ja lopulta varsinaiseksi korporaaliksi.

Ilmeisesti Kallion rusthollari Jaakko Sakarinpoika Bucht oli tyytyväinen rakuunansa toimintaan myös rauhan aikana ja antoi tälle jo 1783 oikeuden perustaa oman torpan rusthollin maille. Asiaa saattoi edesauttaa myös sukulaisuussuhteet; Mikko Bergmanin toinen vaimo Kaisa (Catharina) oli jahtivouti Iisak Sakarinpoika Buchtin ensimmäisen vaimon Kirsti Matintytär Eskolan veljentytär. Tämä veli Yrjö (Jöran) Lindberg oli myös rakuuna, Linikkalan Heikan rusthollista.

Torpan sopimus

Mikko Bergman toi palveluksesta erottuaan torpan sopimuksen Tammelan kihlakunnan käräjille 26.9.1796 ja sai siitä näin itselleen virallisen todistuksen. Sopimus sisältää mielenkiintoisia tietoja mm. Kallion kylän paikannimistä ja on kuuluu mahdollisimman sanatarkasti suomennettuna seuraavasti:

Tammelan käräjäkunnan varsinaisasiain pöytäkirjat 1796–1796, sivu 844, § 98

Kalliassa asuvan eron saaneen korpraali Michel Bergmanin puolesta jätti oikeudelle kruunun toimitusvouti ja nimismies, luottamusta nauttiva Eric Johan Juselius, Bergmanin ja hänen entisen rusthollarinsa välillä laaditun kirjallisen sopimuksen, joka kuuluu näin:

Minä allekirjoittanut luovutan ja annan rakuunalleni Michel Bergmanille ja hänen vaimolleen Catharina Jöransdotterille elinikäisen oikeuden raivata niityksi kykynsä mukaan Myllynkorven, Myllynsuon, Hiirenperkon, Ridanperkon, Kjukonsaaren ja Tervanhaudan metsämaita, jotka ovat jo osaksi raivattu niityksi ja osaksi vielä kasvavat järeää kuusi- ja koivumetsää, kuitenkin niin, että vanha ruotuniitty Myllynsuolla on Bergmanin eron tapahtuessa palautettava heti rusthollille.

Lisäksi Bergman saa hänen ja hänen vaimonsa elinajaksi myös vapaasti käyttää niitä pelloja, jotka hän itse on rusthollin maista raivannut, nimittäin:

- 1. Kuldavuorenpellon tilkku 20 kapanalaa,*
- 2. Poution peltotilkku 8 kapanalaa ja*
- 3. Sillantaustan pelto 3 kapanalaa.*

Samoin on Bergmanilla oikeus edelleen raivata ja lisätä pellojaan, mikäli hän jaksaa niitä hoitaa, ja myös pystyttää ja rakentaa itselleen asunnoksi uusia rakennuksia lähelle sitä vanhaa rustholliin kuuluvaa rakuunatorppaa, kuitenkin niin, että sekä tämä uusi torppa että kaikki siihen kuuluvat pelto- ja niittyetuudet palautuvat heti rusthollille Bergmanin ja hänen vaimonsa kuoleman jälkeen ilman mitään korvausta heidän lapsilleen ja perillisilleen.

Tätä vastaan tulee Bergmanin kaikissa tilanteissa – ja erityisesti silloin kun hän on Hänen Kuninkaallisen Majesteettinsa ja kruunun palveluksessa – käyttäytyä säädyllisesti ja raittiisti ja kohdella minua kaikella kunnioituksella sekä saatuaan eron olla avuksi talon töissä olosuhteiden ja kykynsä mukaan.

Suuremmaksi vakuudeksi tästä vahvistan tämän nimelläni ja puumerkilläni.

Kuusto 12. maaliskuuta 1783.

*Jacob Zachrisson Kallio
Rusthollari (puum.)*

Tämän oikeaksi todistaa

*Nils Lignell
Pitäjänapulainen Tammela*

Poution peltotilkun 8 kapanalaa, mikä isojakotoimituksessa otettiin pois Bergmanilta, sijaan annan hänelle takaisin Antin pellon, myös 8 kapanalaa.

Kallio 28. syyskuuta 1791.

*Jacob Zachrisson
Kallion rusthollari*

Todistavat

Frantz Joh. Rubin E. J. Juselius

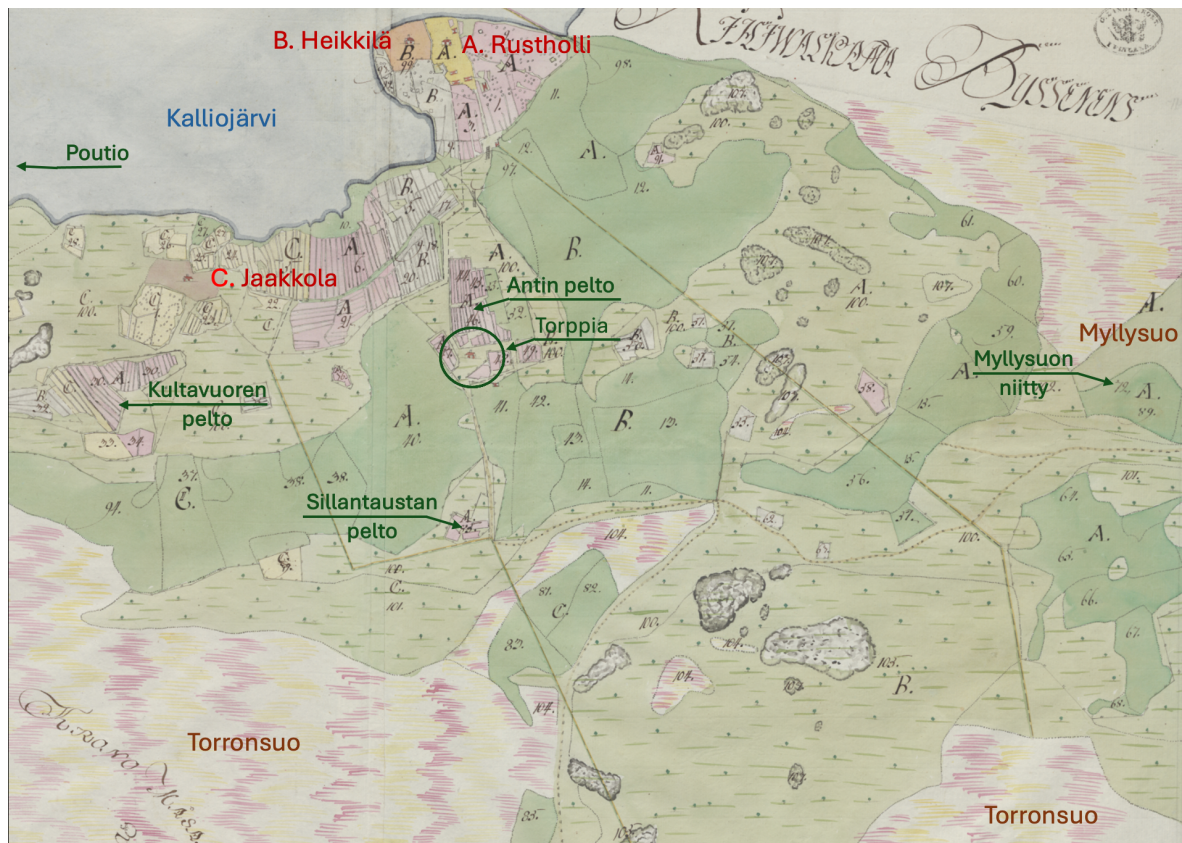
Edellä olevasta annettakoon todistus pöytäkirjanotteella.

Mitä torpan sopimus kertoo Kallion kylästä?

Mikko Bergman mainitaan myös kiistassa Iisak Sakarinpoika Buchtin torpan rakennusten omistusoikeudesta Iisakin kuoleman jälkeen. Iisakin riihi oli jossakin vaiheessa palanut ja sen mukana myös Bergmanin vilja, joka oli ollut riihessä kuivattavana Iisakin luvalla.

Todennäköisesti Bergmanin torppa sijaitsikin lähellä Iisakin torppaa kylän keskellä olevalla mäenkumpareella. Tähän viittaa sekin, että Bergmanille oli annettu myös ”Antin pelto”, joka oli käytännössä ”Iisakin pellon” osa.

Kallion isojakokartasta (ks. kuva) löytyvät Mikko Bergmanin peltotilkut Antin pelto, Kultavuorenpelto ja Sillantaustan pelto. Poutio Kalliojärven rannassa oli isojaossa siirretty Sukulan kylän alueelle ja jäi Kallion kartan ulkopuolelle. Yhteensä näiden peltujen pinta-ala oli 31 kapanalaa, eli alle puoli hehtaaria.

Ote Kallion isojakokartasta 1791, Maanmittaushallituksen uudistusarkisto.

Isojakokartan selitysosassa näistä yhtenäisten peltovainioiden ulkopuolelle olevista erillisistä pikku pelloista käytetään nimitystä *pyöli*, esim. Antin pyöli jne. Pyöli tässä yhteydessä tarkoitti siis erillistä metsän keskelle raivattua ja aidattua ulkopalstaa.

Niityiksi sopivista metsämaista Myllysuo, Myllykorpi ja Hiirenperko näkyvät myös isojakokartalla. Ne ovat kaikki Myllysuon reunamilla olevia pieniä niittyjä kuten ilmeisesti Ridanperkokin. Perko tarkoitti tuolloin metsästä ainakin osittain raivattua eli perattua niityksi sopivaa aluetta.

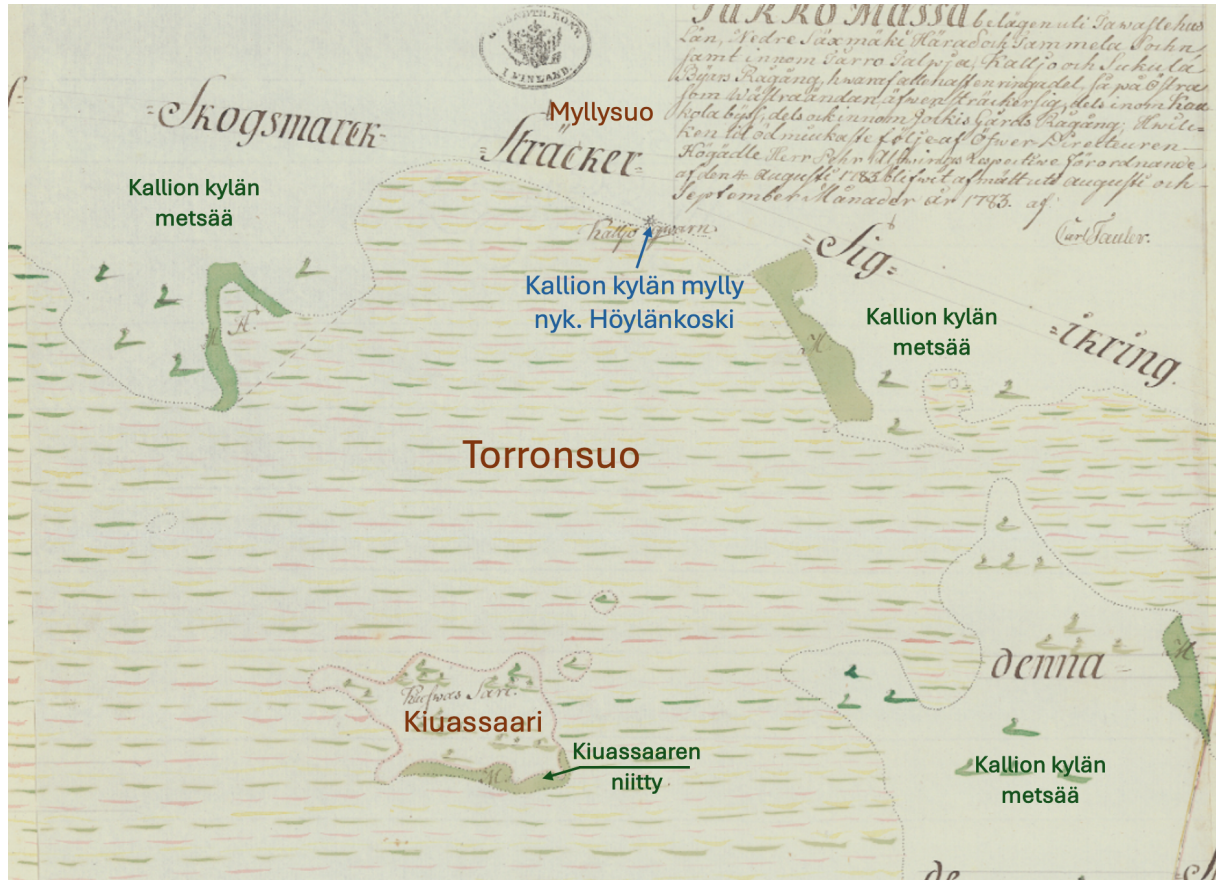
Myllysuo oli 1700-luvulla vielä raivaamatonta märkää suota, johon myös Torronsuolta tuli vettä Myllysyvän kapean harjun poikki kulkevan uoman kautta. Korkeuseroa Myllysuon ja Torronsuon välillä on n. 7 m ja uomassa oli koski, jossa ainakin keväisin riitti vettä Kallion kylän jalkamyllyn pyörittämiseen. Myöhemmin koskivoimalla käytettiin pärehöylää ja paikka tunnetaan nykyään nimellä Höylänkoski.

Kaukaisin Bergmanin saama niitty oli *Kjukonsari* eli ilmeisesti Kiukaansaari. Se on paremmin tunnettu nimellä Kiuassaari Torronsuolla, reilun kilometrin päässä Höylänkoskelta etelään. Torronsuon isojakokartassa 1783 (ks. kuva alempana) Kiuassaareen on tosiaan merkitty niitty, kuten muutamalle muullekin paikalle suon rantamilla.

Kaikki torpan niityt olivat varsin pieniä ja sijaitsivat hajallaan kaukana toisistaan. On siinä torpparilla työtä riittänyt vähäisten niittyheinien keräämisessä. Kiuassaarestakin kesällä tehty heinä voitiin hakea vasta talvella. Pellotkin olivat varsin pienet nykymittapuun mukaan, mutta Bergmanilla oli lupa raivata uutta peltoa niin paljon kuin jaksaa hoitaa.

Kallion torpparit olivatkin merkittävässä roolissa uusien viljelysmaiden raivaamisessa. 1800-luvun puolelle yleistyi torpan antaminen perintöosana talon isännän veljelle tai sisarelle. Näiden ns. perintötorppareiden piti yleensä auttaa talon väkeä kiireisimpänä sadonkorjuuajana, mutta muuten heidän ei tarvinnut juurikaan maksaa vuokraa. Sen sijaan he saivat käyttää vapaasti

talon metsää omiin tarpeisiinsa ja raivata uutta peltoa sovituilta alueilta. Tästä hyötyi myös talon isäntä, koska raivatut pellot useinmiten palautuivat talolle sopimuksen mukaan, joko torpan pariskunnan kuoltua tai kun torppa jäi ilman jatkajaa.

Kiuassaaren niitty 1783 isojakokartalla, Maanmittaushallituksen uudistusarkisto.